V. suuremal määral pühenduda teaduslikule tööle. Suuremat saksa-eesti sõnastikku koostada kavatsedes asus ta lähemalt uurima eesti kõnekeelt, mõnd a. ülikoolilt saadava stipendiumi ja õppekonna kuraatori ning Eesti Kirjameeste Seltsi toetusel viibides suveti (1875—76, 1878—79, 1882, 1884) murdeuurimisteekondadel ja rahvaluule kogumisel Setus, Vastseliinas, Põlvas, V.-Jaagupis, Rakvere klk., Haljalas, V.-Nigulas, Lüganusel, Vaivaras, Kodaveres, Tormas, Väike-Maarjas, Amblas, H.-Jaanis, Keilas, L.-Nigulas, Vändras, Toris j. m. Töö tulemusena ilmusid tal: Eesti keele healte õpetus ja kirjutuse viis (Tartu, 1879, VIII + 110 lk.), Eesti rahvalaulud, I anne (*ibid.*, 1879, XII + 104 lk.), II anne (*ibid.*, 1883, 88 lk.) ja rida lühemaid kirjutisi ning reisuaruandeid Õp. E. S.-i väljaannetes, E. Kirjam. S.-i aastaraamatuis (V—XIII) ja ajakirjas »Oma Maa« I (1884). — Teaduslikust tööst üksi aga ei jätkunud aktiivsele ja kuuma iseloomuga V.-le. Ta võttis täiel rinnal osa ka eesti politilisest ja seltskondlikust elust, olles agaramaid tegelasi pea kõigis üldrahvuslikes üritusis. E. Kirjam. Seltsis oli ta 1873. a. peale liikmeks, 1875—82 abiesimees, 1882—85 esimees ja 1878—79, 1881—83 aastaraamatu toimetajaks. Ühtlasi oli ta nimetatud seltsis Jakobson'i kõrval aa. 1879—81 aktiivsemaks ja mõjukamaks vastasrinna juhiks ja etendas silmapaistvat osa seltsi lõhenemises 1881. a. Kevadel 1881 nõudis õppekonna kuraator parun A. Stackelberg V.-lt kõigist eesti seltsidest lahkumist, mis nõudel polnud aga tagajärgi. Jakobson'i parteikaaslasena esines V. ka Eesti Aleksandri kooli rahakorjamise organisatsioonis. Valitud kooli peakomitee ja abikomiteede esindajate koosolekul aug. 1881 kooli põhikirja väljatöötamise komisjoni esimeheks, arendas V. sellena eriti hoogsat opositsiooni J. Hurda (vt.) juhatusel teotseva peakomitee enamuspartei vastu. Eriti aktiivset osa etendas V. Aleksandri kooli tülides 1883. a., kus abikomiteedele toetuv vastasrind peamiselt tema juhtimisel sai enamuse ja tagandas Hurda peakomitee presidendi kohalt. Ka kolmandas eesti ärkamisaja üldrahvuslikus ürituses, kaubalaeva-seltsis »Lindas«, oli V. aktiivselt tegev, esinedes a.-st 1879 selle volinikuna ja kuni 1883. a. suveni kohalikkude ettevõtete juhtijana Tartus. Peale Jakobson'i surma oli V. eesti radikaalse partei juhtivamaks tegelaseks, teotsedes tihedas kontaktis J. Köler'i ja J. Kõrviga (vt. neid), sattudes ühtlasi teravasse vastollu balti sakslastega ja eesti alalhoidliku ühiskondlik-politilise suuna tegelastega. Oma häälekandjana kasutas ta seejuures Jakobson'i asutatud »Sakalat« ja pidi hakkama selle toimetajakski, mis kavatsusest ta aga hiljemini loobus, eeskätt nähtavasti oma teadusliku tegevuse jätkamise huvides. A. 1884 asutas V. kirjandusliku ja teadusliku ajakirja »Oma Maa«, toimetades seda ka järgm. a. — Suvel 1880 viibis V. uurimisteekonnal Soomes, mille viljana temalt ilmus: Soome keele õpetus. I jagu: Lühikene grammatik (Viljandi, 1881, VI + 53 lk.), Soome keele õpetus. II jagu: Lugemise harjutused (Tartu, 1883, 62 lk.), mis oli esimene sellesisuline eesti keeles. Kehva lektoripalga tõttu kannatas V., rohkest ja killustatud tegevusest hoolimata, kogu aeg Tartus suurt ainelist kitsikust. Täide ei läinud ka tema soov, et asutataks nüüd Tartu ülikoolis eesti keele dotsendi või professori koht. V. enda soovil ja Tartu ülikooli ettepanekul (1884. a. lõpul), kes tahtis V.-t kodumaalt eemaldada, andis riigivalitsus temale kevadel 1885 2 a.-ks komandeeringu ja väikese stipendiumi Ungari sõiduks, kus maal ta viibiski juunist 1885 kuni veebr. 1886, õppides ungari keelt B. Vikár'ilt (vt.) ja kuulates loenguid J. Budenz'i (vt.) juures. 1886 a. alguseks nimetati V. ta enda palvel Kaasani ülikooli juurde soomesugu keelte õpetajaks (преподаватель финскихъ нарѣчій), mis kohale ta sõitis s. a. augustis, kui oli suvel 4 kuu jooksul vene keele kätte õppinud. Kaasanis oli tal õppetöö veelgi väikesem kui Tartus (ainult 1 kuulaja), kuid aineline seisukord kindlam (kuigi 2000-rublalisest aastapalgast enamik kulus võlgade tasumiseks) ja olud teaduslikuks tööks rahulikumad ning siin mordvalaste, čeremisside ja votjakkide läheduses eriti soodsad. 1888. a. suvel võttis V. osa teaduslikust ekspeditsioonist čeremisside juurde ja a. 1889 viibis ta Kaasani ülikooli toetusel mordva keele ja rahvaluule uurimisel. Kuid juba oli kehv elujärg ja töörohkus tema tervise murdnud. Ta suri äkki südamerabandusse 4. V 1890 Kaasanis.

V. tegevus on kõige tähtsam ja viljakam olnud keeleteaduse alal, kus esimesele kõrgemat vastavat eriharidust saanud eestlasele avanes tänuväärt tööpõld, mis enam-vähem sööti oli jäänud peale F. J. Wiedemann'i (vt.) sõnastiku (1869) ja grammatika ilmumist: eesti elava kõnekeele tundmaõppimine ja põhjalikum uurimine. Noorusaastail juba kodumaal emakeelest omandatud tabavaile ja rohkeile muljeile ning Leipzigis saadud laialdastele teadmistele lähematest ja kaugemaistki sugukeeltest põhjenedes valmis V.-l a. 1872 esikteosena väitekiri »Untersuchungen zur vergleichenden Grammatik des finnischen Sprachstammes. I. Declination« (Leipzig, 1873, VIII + 100 + 2 lk.), milles ta keeleajalooliselt jälgib kõigis soome-ugri keel-